

надаємо методичні рекомендації

Аби людина повністю усвідомила чи реалізувала свій потенціал і набула досвіду, допомоги лише рідних людей замало. Вона потребує друзів, які підтримуватимуть її протягом життя. Чи всі ваші учні можуть швидко й легко «наводити мости» — налагоджувати взаємини з іншими, знаходити друзів? Мабуть, ні. Найскладніше тим, хто стикається з труднощами спілкування через особливі освітні потреби, індивідуальні особливості розвитку, особисту кризу чи проблему. Ми можемо їм допомогти!

Наталія ЗАЄРКОВА,
старший викладач кафедри
методики суспільно-
гуманітарної освіти
та виховання ІППО Київського
університету імені Бориса
Грінченка

«Кола друзів» у навчальному закладі

«Коло друзів», або «Коло підтримки» (далі — методика) — це один з інструментів сприяння інклюзії. Це методика групової роботи, мета якої — залучити до шкільного колективу ізольованих учнів, яким складно налагодити взаємини з однолітками. Застосування методики у роботі з такими учнями **дає їм змогу:**

- стати частиною учнівського колективу;
- зменшити свої поведінкові труднощі;
- ліпше зрозуміти власні почуття й емоції;
- ознайомитися з варіантами дій у різних життєвих ситуаціях.

Також методика спонукає учнів допомагати одне одному розв'язувати складні ситуації.

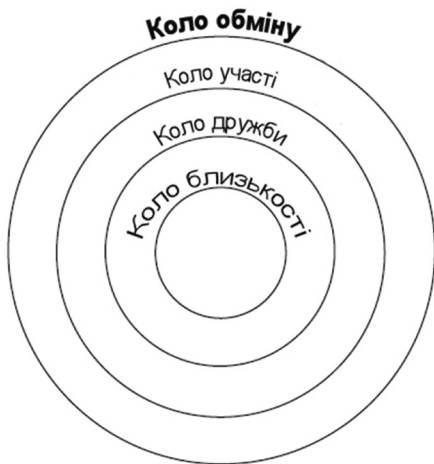
Уперше методика з'явилася в Україні наприкінці 2015 року. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» запросив її автора Коліна Ньютона (*Colin Newton*), аби він провів тренінг для представників навчальних закладів та управлінь освіти Харківської, Запорізької, Дніпропетровської та Луганської областей щодо її застосування під час соціалізації дітей із зони військового конфлікту.

Ідеї і принципи

Часто для педагогів учень — це лише об'єкт засвоєння навчальної програми. Однак він також має кола взаємин з батьками, братом чи сестрою, дідусем, бабусею, сусідами. Це відправний етап розуміння суті методики та її ідей, як-от:

- взаємини відіграють вирішальну роль у житті людини;

Схема «Кола стосунків»

- немає жодного «критерію відсікання», за яким той чи той учень «не підходить» для залучення до навчання у навчальному закладі загального типу;
- немає такого учня, для якого неможливо створити коло друзів.

Базовим принципом методики є **мобілізація ресурсів однокласників** учня, який переживає певну життєву ситуацію, аби підтримати його та допомогти її розв'язати.

Під час розгляду кола стосунків учням пояснюють, що існує чотири рівні близькості до оточення людини. **Перше коло** — це найближчі люди, ті, кого ми любимо найбільше, без кого не уявляємо свого життя. Зазвичай це члени сім'ї. **До другого кола** входять близькі друзі, люди, яким ми довіряємо та можемо розповісти свої секрети. Від таких людей ми очікуємо підтримки та допомоги у складні часи. Вони є опорою нашої системи психологічного життєзабезпечення. **У третьому колі** — друзі чи знайомі, з якими ми іноді взаємодіємо на уроках, заняттях гуртків, спортивних секцій, тобто ті, хто є частиною життя, але менш близькі, ніж люди другого кола. Зазвичай це коло найчисельніше. Саме тут ми вперше зустрічаємо декого із тих, хто згодом переходить до першого чи другого кола. **Четверте коло** утворюють люди, з якими ми регулярно контактуємо і яким «платимо» за присутність у нашому житті. Напри-

клад, це вчитель, лікар-стоматолог, дільничний лікар-педіатр, перукар, водій шкільного автобуса (схема).

Створення кола друзів

Аби створити коло друзів, важливо знайти союзників, залучити учнів у роботу кола та проводити його регулярні зустрічі. До кола друзів **входять**:

- «фокусний» учень — той, щодо якого ми застосовуємо методику;
- однокласники «фокусного» учня;
- педагог, який виконує функцію фасилітатора.

Пропонуємо розглянути алгоритм організації зустрічі за методикою «Кола друзів».

Найперше — заручаємося підтримкою адміністрації навчального закладу, батьків «фокусного» учня або осіб, які їх замінюють. Кожен із союзників має чітко зрозуміти ідею методики та можливі результати її застосування.

Важливим союзником під час створення кола друзів є **педагог**, який буде організовувати щотижневу роботу кола. Зазвичай це класний керівник. Його завдання — підтримувати існування кола. Це має вирішальне значення, адже без фасилітатора тривале існування кола неможливе.

Наступний крок — бесіда з однокласниками «фокусного» учня. Хоч він і знає про бесіду, але участі в ній не бере. Адже так одно-

класникам буде простіше обговорювати труднощі, з якими «фокусний» учень стикається, а педагогу-фасилітатору — заручитися їхньою підтримкою.

Під час бесіди пропонуємо учням **поміркувати про важливість дружби**, розглянути труднощі, які перешкоджають «фокусному» учневі знайти друзів. Вони мають відчути емпатію і поділитися своїм досвідом дружби. Обговоривши сильні та слабкі сторони особистості «фокусного» учня, встановлюємо зв'язок між його поведінкою і труднощами в налагодженні взаємин з іншими. Далі під час бесіди ознайомлюємо учнів з ідеєю створення кола друзів. Відтак після закінчення зу-

стрічі обираємо 6-8 учнів-добровольців, охочих брати подальшу участь у роботі групи.

Орієнтовний зміст розмови з класом:

«Кола підтримки залишаються з нами назавжди. Друзі та родичі не супроводжують нас щодня. Вони або мешкають далеко, або їх уже немає з нами. Утім вони все ж таки продовжують підтримувати нас і бути нашими якорями, якщо ми вдаємося до ризикованих дій. Вони визначають нашу самооцінку, образ Я і назавжди залишаються глибинними базовими орієнтирами. Ці орієнтири скеровують і додають сил або обмежують, бентежать і спотворюють наш досвід. Пережите в минулому насилля, втрата, розставання і неприйняття потім переслідують нас усе життя і домінують у неусвідомлених страхах. Часом ми відтворюємо колишні взаємини, і перед нами постають значимі для нас люди й оживають пов'язані з ними сильні емоції.

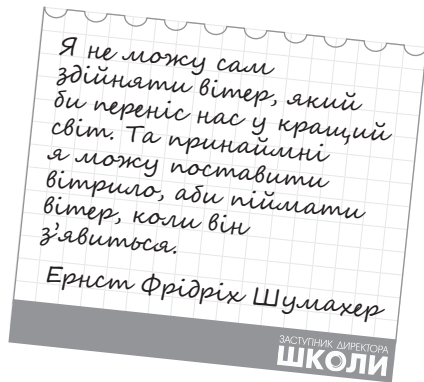
Наші кола підтримки з часом змінюються. Сьогодні вони здаються тісними, а завтра ми можемо страждати від самотності й незахищеності, переживати втрату, відчувати ізоляваність та тривогу».

Проводимо зустрічі

Спершу проводимо попередню зустріч за участю «фокусного» учня. Під час цієї зустрічі розповідаємо йому про деталі бесіди з його однокласниками. Потім разом **обговорюємо правила та методи роботи** групи, розклад і тривалість зустрічей. Аби поліпшити взаємодію між членами групи, відзначати успіхи у розв'язанні проблем, зустрічі слід проводити раз на тиждень. Першу зустріч зазвичай ініціює та проводить фасилітатор. Надалі він лише спостерігає за роботою групи, аби за потреби примирити або активізувати роботу її членів. Для першої зустрічі потрібно 40-50 хв. Тривалість наступних — 20-40 хв.

Учениця 3-го класу Олена Н. має проблеми з поведінкою. Роздуми педагога про їх причину наштовхнули його на думку створити коло друзів для дівчинки. На диво більшість учнів забажали підтримати Олену Н. Вони порадували педагога позитивними від-

гуками про «фокусну» ученицю: «Оленка вправно клеїть аплікації», «Вона часто всіх обіймає», «Олена завжди ділиться солодощами» тощо. Із часом з'явилися перші пропозиції, як допомогти дівчинці зрозуміти власні почуття та поведінку, як навчитися контролювати їх в різних ситуаціях, як стимулювати бажання виправитися. Кожен учасник кола друзів відчув емоційне піднесення, радість та задоволення від власної важливості.

Методика «Кола друзів» не потребує значного часу з боку педагогів. Адже основну роботу виконують учні. Успішні кола друзів часто підтримують «фокусного» учня і поза школою. Адже змінюється не лише його поведінка, а й передусім поведінка учасників кола. Залучення учнів до допомоги одноліткам сприяє розвитку інклюзивного навчального закладу, в якому цінують різноманіття та поважують кожну людину. ■

Від редакції:

Хоча методика «Кола друзів» є одним з інструментів сприяння інклюзії, нині її використовують не лише в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Методика дієва і щодо дітей, які з певних причин стикаються з труднощами у спілкуванні з однокласниками. Досвід показує, що заняття за методикою дають змогу ввести «фокусну» дитину в класний колектив та згуртувати його.